

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för naturresurser och
jordbruksvetenskap

Markanvändningsmöjligheter för rekreation i stadens utkant

– Förslag till ny användning av Sege industriområde i
Malmö

Annie Kouns

Kandidatarbete 15 hp
Landskapsarkitektprogrammet - Uppsala
Institutionen för stad och land
Uppsala 2020

Titel: Markanvändningsmöjlighet för rekreation i stadens utkant – Förslag till ny användning av Sege industriområde i Malmö

Engelsk titel: Land use possibilities for recreation in the urban outskirts – A plan for new usage of Sege industrial area in Malmö

© Annie Kouns

Handledare: Anna Persson & Ulla Myhr, SLU, institutionen för stad och land

Examinator: Lena Steffner, SLU, institutionen för stad och land

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet, fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap

Institutionen för stad och land, avdelningen för landskapsarkitektur

Omfattning: 15 hp

Nivå: Grundnivå G2E

Kurs: EX0861, Självtändigt arbete i landskapsarkitektur

Kursansvarig institution: institutionen för stad och land

Program: Landskapsarkitekturprogrammet - Uppsala

Nyckelord: utkant, periurbana landskap, urbana grönytor, grönområde, grönstruktur, rekreationsområde, rekreation, hållbar stadsutveckling, urban hållbarhet, kantzon

Alla bilder i arbetet används med erforderliga tillstånd.

Publiceringsår: 2020

Publiceringsort: Uppsala

Elektronisk publicering: <https://stud.epsilon.slu.se/>

Sammandrag

Kandidatarbetet behandlar växande städers ökande behov av nya grönytor för att tillgodose invånarna med rekreativsmöjligheter. Den växande urbanisering bidrar till förtätning, vilket vanligen sker på bekostnad av stadens grönytor. Denna uppsats utreder vidare hur stadens utkant skulle kunna användas i stadsplanering för att ge människor i städer tillgång till gröna rekreativsområden i sitt vardagslandskap. I studien analyserades Malmö stads översiktsplan för att besvara frågan hur utkanter skulle kunna tillämpas i en verklig kontext. Analysen visar att målet om en social och ekologisk hållbarhet kan uppnås endast i relation till de grönytor som finns i staden. Studien innefattar en skiss till utökade grönytor i ett utkantsområde, Sege industriområde i Malmö, och diskuterar staden utkant som en outnyttjad resurs för att ge stadens invånare ökad tillgång till rekreativsområden.

Abstract

This bachelor thesis addresses growing cities increasing need for green areas to meet the demand for possibilities for recreation. The growing urbanization means a densification followed by a loss of urban green areas. This paper investigates how urban fringe zones could be used within urban planning to provide city people with green urban areas for recreational purposes. In this study, the city plan for Malmö was analyzed to find out how the concept of fringe zone could be applied in an authentic context. The analysis shows that the goal to obtain social and ecological sustainability depends on the existence of green areas within the city. The paper also includes a sketch of how to increase the amount of greenarea in a urban fringe area, called Sege industry in Malmö, and discusses the fringe zone as an untapped resource for providing a growing city population with increased access to urban recreational areas.

Innehåll

1. Introduktion.....	5
1.1 Stadens utkant.....	6
1.2 Syfte.....	6
1.3 Frågeställning.....	6
1.4 Avgränsning.....	7
1.5 Begreppsprecisering.....	7
1.5.1 Rekreatiomsområde.....	7
1.5.2 Vardagslandskap.....	7
1.5.3 Periurbant landskap.....	7
2. Metod.....	7
2.1 Ordsökning i översiktsplaner.....	7
2.2 Innehållsanalys.....	8
2.3 Kartstudie.....	9
3. Bakgrund.....	9
3.1 I väntan på exploatering.....	9
3.2 Så upplevs stadens utkant.....	10
3.3 Hållbarhet.....	11
3.3.1 Social hållbarhet.....	11
3.3.2 Ekologisk hållbarhet.....	11
3.4 Bakgrund till Malmös översiktsplan.....	12
4. Referat av Malmös översiktsplan	13
4.1 Malmös mål och utkantens möjligheter.....	13
4.1.1 Ett grönt vardagslandskap	13
4.1.2 Social mötesplats	14
4.1.3 Förtätning.....	14
4.1.4 Tillfälliga lösningar.....	14
4.1.5 Bryta fysiska barriärer	14
4.1.6 Utmaningar.....	15
4.2 Grönplan för Malmö och Skånes regionala planer för grönstruktur	15
5. Resultat	16
5.1 Förslag till nytt rekreatiomsområde.....	16
5.1.1 Sege industriområde	17
5.1.2 Val av placering	18
6. Diskussion	20
6.1 Att utnyttja utkanten för ett hållbart Malmö	20
6.2 Förslaget.....	21
6.3 Metod.....	22
6.4 Slutsats	22
7. Referenser.....	23

1. Introduktion

I Sverige bor drygt 85 procent av befolkningen i en tätort (Statistiska centralbyrån 2015) vilket är en sammanhängande bebyggelse med ett invånarantal från 200 personer och fler (Statistiska centralbyrån u.å). Den ökande befolkningen i städer orsakar ett högt tryck på bostäderna som vidare kan lösas genom förtätning, en strategi som används världen över (Wolsink 2016). Strategin är framtagen som en lösning för att effektivt bemöta bostadsbristen för en hållbar utveckling av urbana miljöer (ibid). Men den växande urbaniseringen med förtätning som strategi innebär ett minskande av grönytor i staden, boverket (2007, s. 9) uttrycker att "tillväxten tar nästan alltid den bostadsnära naturen i anspråk". Bostadsnära natur innefattar all natur och vattendrag i människors vardagslandskap. Stadsplaneringens utmaningar idag är att säkra tillgången och tillgängligheten till den bostadsnära naturen (ibid).

Erik Andersson, Sara Borgström & Marcus Hedblom (2017, s.523) hävdar att när grönytor i urbana miljöer är en bristvara blir det aktuellt att kompensera förlusten genom att hitta nya lösningar. Det kan innebära att nya områden kan tillgodose människors behov av rekreationsområden samt upprätthålla ekologiska värden utanför stadens centrala delar (ibid).

Mellanrummens möjligheter – studier av föränderliga landskap (2009) var min första ingång i ämnesområdet "utkant" eller också kallat "periurbana landskap". Begreppen innebär ett område som är placerat mellan urbana miljöer och landsbygden, det vill säga stadens yttersta kant (Zlender & Gemin 2019). Mattias Qviströms arbeten som behandlar utkanten av staden som en outnyttjad resurs i svenska städer har varit inspirationskällor till den här studien. Qviström skriver om utmaningarna gällande minskandet av områden med rekreativa värden och lyfter det periurbana landskapets möjligheter i sammanhanget. Han har studerat Malmös utkant och problematiserar ryktet som skapas om den här typen av områden. Vidare lyfter han vilka möjligheter som finns i det periurbana landskapet i stadsplanering. Övergivna och överblivna marker kan få nya funktioner i väntan på exploatering eller som en permanent lösning så att de kan bli en del av invånarnas vardagslandskap. I boken *Mellanrummens möjligheter – studier av föränderliga landskap* skriver Qviström såhär,

En viktig samhällsresurs går förlorad om områden i vänteläge ignoreras [...] att en plats endast kommer att finnas under ett eller ett par års tid är ett ohållbart argument för att betrakta de som mindre värdefull inom planering. (Qviström 2009, s. 212)

Andersson, Borgström och Hedblom (2017, s. 524) skriver att det idag är brist på reglering från de som styr på en högre nivå. Kommunen styr markanvändning och stadsplanering i Sverige vilket innefattar utkanterna. De hävdar att när uppmärksamhet har riktats på stadens periurbana landskap och dess möjligheter måste en styrning på högre nivå ge klara riktlinjer hur de ska behandlas i planering.

Om det kommer riktlinjer kan marken räddas, för om det exploateras är det svårt, dyrt och tidskrävande att få marken som den varit tidigare (ibid).

Stadens utkant har många ytor som kan utnyttjas till framtida rekreationsområden men om det inte planeras för detta kommer ytornas framtid att hotas av trycket från bostadsbyggandet. Städer växer sig större och om utkanten inte tas tillvara som en potentiell yta för framtida grönområden kan ytorna hotas (Andersson, Borgström & Hedblom 2017, s.523). Boverket (2007, s.11) stämmer in och menar att det bör övervägas att anlägga ny växtlighet på rivningstomter exempelvis, som går att finna i utkanten, för att öka den bostadsnära naturen.

Den här uppsatsen lyfter vilka möjligheter som finns i stadens utkanters och hur det kan användas i stadsplanering för att bli framtidens bostadsnära natur i form av rekreationsområden. Med avstamp i Malmö lyfter arbetet hur de kan arbeta för att möta kommunens mål för en social och ekologisk hållbar stad. Genom att belysa alternativa lösningar i just Malmö för att ändra funktioner i utkanten.

1.1 Stadens utkant

Stadens utkant är stadens yttersta kant där staden möter landsbygden. Zonen har inte en bestämd storlek, form eller funktion. Begreppen som är denna zon saknar riktlinjer för avstånd i sin definition. Det handlar inte om en geografisk gräns som bestäms av ett avstånd från stadskärnan utan kan skapas av en gräns mellan natur och kultur eller mellan privat och offentlig (Saltzman 2009, s.9). I *Kungliga skogs- och lantbruksakademins tidsskrift* använder de begreppet "periurbana landskap" som likt de andra begreppen saknar en bestämd definition men det har åtminstone ett bestämt läge i landskapet. Det har ett perifert läge i förhållande till staden, placerad mellan urbana miljöer och landsbygden (Wingren 2009; Zlender & Gemin 2019). Det är en unik landskapstyp som ofta blir förbisedd som kan innefatta dels landskapet i stadens periferi och dels mark som påverkats av urbaniseringsprocessen (ibid).

I *Mellanrummens möjligheter* (2009, s.8-9) beskriver Saltzman att zonen mellan stad och landsbygd är en plats där du exempelvis hittar lågprisbutiker, småskalig industri, övergivna tomter, byggarbetsplatser, skjutbanor och mindre åkerplättar. Vidare skriver Saltzman att den gemensamma nämnaren för zonen är att uppbyggnaden är i otakt av byggnation och ytor utan funktion som inte utnyttjas till vardags (ibid, s.12).

1.2 Syfte

Syftet med det här arbetet är att utreda hur stadens utkant kan användas i stadsplanering genom att belysa hur sociala och ekologiska värden kan bibehållas och/eller öka.

1.3 Frågeställning

Hur kan Malmö genom att utnyttja utkanten möta översiktsplanens mål för att tillgodose invånarna med rekreationsområden?

1.4 Avgränsning

Arbetet avgränsas till att studera stadens utkant som möjliga rekreationsområden, andra funktioner studeras inte. Uppsatsen avser inte heller att undersöka hur rekreationsområdet ska anläggas. Till exempel markegenskaper, klimat och/eller andra aspekter som påverkar hur väl platsen lämpar att bli ett grönområde utreds inte. Vidare har det gjorts en geografisk avgränsning till Malmö.

1.5 Begreppsprecisering

Nedan presenteras tre begrepp med tillhörande förklaring. I arbetet har begreppen använts med mina egna definition och/eller från litteratur som använts i uppsatsen.

1.5.1 Rekreationsområde

I uppsatsen används begreppet rekreationsområde som en beskrivning av ett geografiskt avgränsat område med höga sociala och ekologiska värden. Det finns ingen bestämd utformning eller artuppsättning. Naturvårdsverket skriver att *”Rekreation tar sig många uttryck och använder olika sorters natur på olika sätt”* (Naturvårdsverket 2017, s.11).

1.5.2 Vardagslandskap

I det här arbetet används begreppet vardagslandskap för att beskriva ett landskap som människor befinner sig i varje dag. Det är ett geografiskt avgränsat område som innefattar den yta som en person rör sig på i sin vardag. Det ska alltså vara tillgängligt för vardagligt bruk, platsen där du bor, arbetar, tränar, rastar hunden och så vidare.

1.5.3 Periurbant landskap

Landskapet i stadens utkant. Det är ett bestämt läge, mellan stad och landsbygd, men saknar form eller storlek (Wingren 2009).

2. Metod

För att bygga vidare på den forskning som tas upp i bakgrunden och komma fram till ett resultat har ett antal olika metoder använts. De valda metoderna syftar till att besvara frågeställningen:

- » Hur kan Malmö genom att utnyttja utkanten möta översiktsplanens mål för att tillgodose invånarna med rekreationsområden?

2.1 Ordsökning i översiktsplaner

För att kunna utreda om det periurbana landskapet behandlas i översiktsplaner gjorde jag en sökning av sju olika begrepp i dokumenten. Begreppen är synonymer till ”utkanten” och de är vanligt återkommande i litteraturen som bygger

bakgrundsavsnittet. Jag valde att genomföra sökningen för att få en uppfattning om det är ett ämne som diskuteras alls i stadsplanering. Det var av intresse för mitt arbete eftersom litteraturen påstår att det är ett exkluderat ämne och en glömd del av staden, så därför ville jag få en uppfattning om påståendet var relevant idag.

Ordvalen i en text har betydelse för hur texten tas emot eller uppfattas eftersom val av ord visar hur ett ämne behandlas (Bryman 2008, s.289). Ordsökningen på de valda begreppen gjorde det enkelt för mig att undersöka hur ämnet behandlades i texten som granskades.

Ordsökningen var ett relevant steg i min arbetsprocess eftersom jag ville få en övergripande bild på om eller hur stadens utkant behandlas i översiktsplaner för svenska städer. Innan sökningen genomfördes var det svårt att förstå om litteraturens kritik mot exkluderandet av det periurbana landskapet inom stadsplanering var tillrättalagt. Med tabellen nedan kan en se att det inte finns ett vedertaget begrepp som används men fram för allt att begreppen knappt används alls. Städerna som valts ut till undersökningen har en befolkning på över 100 000 (Statistiska centralbyrån 2018).

Stad/antagen år	Kantzonen	Stadskant	Stadsrand	utkant	ytterområde	randzon	periurban
Malmö/2018	0	0	0	4	0	0	0
Lund/2018	3	0	0	1	1	0	0
Västerås/2017	0	0	0	0	0	0	0
Uppsala/2016	1	0	2	2	0	0	0
Linköping/2010	0	0	0	7	4	0	0
Örebro/2016	0	0	0	2	0	0	0
Helsingborg/2010	3	0	0	0	0	0	0
Jönköping/2016	0	0	0	0	0	0	0
Umeå/2018	0	0	0	0	1	0	0
Borås/2018	0	0	0	2	0	2	0
Norrköping/2017	0	0	0	1	0	8	0

Figur 1. Ovan är resultatet av min ordsökning. Orden är synonymer till utkant.

2.2 Innehållsanalys

I studien granskades Malmö stads översiktsplan för att undersöka om eller hur dokumentet behandlar utkanten i stadsplanering. Översiktsplanen har studerats utifrån ett socialt och ekologiskt hållbarhetsperspektiv med utgångspunkt från den forskning som lyfts i bakgrundsdelen om stadens utkant. Det vill säga vilka möjligheter utkanten har i stadsplanering för att säkerställa sociala och ekologiska värden. Genom att öka tillgängligheten till grönområden i människors vardagslandskap. Granskningen inkluderade att försöka se om begreppen ovan, se figur 1, gick att utläsa med andra formuleringar. Vidare granskades översiktsplanen ytterligare för att undersöka om det fanns strategier för att säkra rekreativsmöjligheter i Malmö när förtätning är den största anledningen till förlusten av grönytor. Jag kodade texten i termer (Bryman 2008, s.290) som nämnts i ovanstående del inom ämnesområdet. Metodprocessen som innefattar att göra en innehållsanalys är en öppen metod som tillåter ett stort spann av ämnesområden inom forskning. Metoden är dessutom lämpad att användas vid granskning av många olika texter och dokument (Bryman 2008, s.296). Därför tyckte jag att det var en passande metod till mitt arbete. Det tillät mig att granska

ett dokument med mina egna ramar och en tematisering som passade den här studien.

För att kunna presentera det jag fått med mig från granskning valde jag att lägga in citat från översiktsplanen direkt i min uppsats. Citaten som valdes ut ansåg jag kunde styrka mitt resultat och var ett enkelt sätt att transparent visa hur översiktsplanens mål korrelerade med utkantens möjligheter i stadsplanering enligt forskning.

2.3 Kartstudie

En kartstudie har gjorts genom Malmö stads web-baserade kartverktyg som är ett komplement till översiktsplanen. Med hjälp av kartverktyget kan kartan manipuleras för att visa olika lager, verksamhetsområden och grönområden var relevanta att undersöka i denna studie. Genom att studera utbyggnadsstrategin, som är en del av översiktsplanen, kunde jag utläsa vilka industriområden i utkanten som prioriteras. Kartstudien ligger som grund till det förslag som presenteras i resultatdelen. På kartan kunde jag se vilka områden som är prioriterade de kommande åren, de är områden som kommer att utvecklas. Resultatet baseras på att genom en uteslutningsmetod välja bort prioriterade områden och placera förslaget på ett icke prioriterat utvecklingsområde.

3. Bakgrund

Städers utveckling ser olika ut beroende på stadens storlek samt geografiska läge. Men om en bortser från utbudet i staden och endast ser till det som ligger i stadens periurbana landskap går det att se många likheter i städer i Skåne så väl som i Västerbotten.

En återkommande trend i svenska städers utvecklingsmönster grundas i förtätning, som har varit ett nyckelord i svensk stadsplanering (Haggärde & Løkken 2009). Förtätning innebär att det främst prioriteras att bygga bostäder i centrum och allt annat måste byggas i stadens utkant (ibid). Därmed har industri- och handelsområden, ny omfattande infrastruktur samt hamnområden byggts i det periurbana landskapet (ibid). Dessutom har de verksamheter som har tvingats ut i utkanten har ofta skett utan någon reglering, denna typen av oplanerade utveckling kallas för "urban sprawl". Det har blivit ett vedertaget begrepp inom stadsplanering och innebär en utglesning av det periurbana landskapet och en urbanisering av landsbygden (ibid). På grund av "urban sprawl" skapas ett nytt landskap mellan tät stad och luftig landsbygd som har många namn; utkant, periurbana landskap, kantzoon, gråzon, gränsland, wasteland, stadsrand, randzon, ruderat-urban mark och så vidare. Begreppen är en samling från litteraturen som har använts i arbetet.

3.1 I väntan på exploatering

Saltzman (2009, s.9) skriver i inledningen till *Mellanrummens möjligheter* om Malmös utvecklingsmönster och hur det speglas i andra städer, exempelvis Göteborg. Det är förklarat i boken att de överblivna och övergivna tomterna inte enbart kan hittas i stadens periferi utan återfinns i oregelbundna mönster i de studerade fallen, i Malmö och Göteborg. Vidare skriver Saltzman att staden inte byggs strategiskt efter ett mönster där en till synes tom del byggs klart och får en automatisk integration i den befintliga staden utan att expansion sker i ett oregelbundet mönster. I och med oregelbundenheten skapas tomrum som består av exempelvis nerlagda industrier som flyttats ut från staden och som fortfarande inte byggts om och fått en ny funktion (ibid).

Utkanten har nyligen blivit en del av den akademiska forskningen inom stadsutveckling (Zlender & Gemin 2019). Men än så länge har det inte blivit en del av planeringen ute i praktiken. Exkluderandet av utkanten i det praktiska arbetet beror till stor del av att områdena anses vara i en övergångsfas (ibid). En långsam fas i väntan på att det förmodligen kommer att exploateras där i framtiden. Men under tiden utkanten väntar på att utnyttjas för nya ändamål kan platsen förlora sitt värde (ibid). Övergiven eller överbliven mark kan betraktas som icke färdig och/eller mark som befinner sig i olika stadier av omvandling som resultat av urban expansion (Saltzman 2009, s. 9). Icke färdiga och/eller otillgängliga platser kan bidra till att människor förlorar sin relation till platsen (Zlender & Gemin 2019). En otillgänglig plats kan exempelvis vara en igenvuxen yta som inte går att ta sig över.

Madanipour (2018) styrker teorin om hur platser som negligeras påverkar människors relation dit. Han påstår att relationen blir svagare och då minskar också användandet av platsen. Vidare menar Madanipour (2018) att tillfälliga lösningar kan användas som metod i stadsutveckling för att bygga upp förlorade relationer mellan invånare och ett visst område. Och eftersom det är svårt att planera hur en expanderande stad kommer att fungera föreslår han att ge platser en tillfällig funktion (ibid). Den tillfälliga funktionen ger planerare en chans att studera hur ytan utnyttjas före och efter installationen (ibid). Metoden fungerar dels som ett sätt att se vilken funktion som behövs och dels för att återskapa eller upprätthålla relationen mellan medborgarna och den övergivna platsen (ibid).

Som en respons på de omfattande ytorna i stadens utkant som står outnyttjade kan tillfällig landskapsarkitektur vara en flexibel metod i stadsutvecklingen för att följa samtidens behov (Madanipour, 2018).

3.2 Så upplevs stadens utkant

Qviström (2008) antyder att stadens utkanter ofta beskrivs som hinder i plandokument såväl som vetenskapliga artiklar. De har beskrivits som icke-platser eller ett icke-landskap vilket är en plats som skapas när stad och landskapet utanför staden står i förgrunden (Qviström, 2009a). Icke-landskapet kan bestå av många saker, exempelvis ogrästäckta marker som saknat mänsklig kontakt under en lång tid eller övergivna marker som väntar på exploatering av projekt som förskjutits fram på obestämd tid. Qviström (2008) använder "wasteland" för att beskriva stadens kant och han menar att det har blivit en epitet för dessa marker. Blandningen mellan element som är urbana och från landsbygden skapar områden som saknar klar identitet och anses vara ett problem då användningsområdet för marken blir oklar. Vem får vistas här? Vem ansvarar för marken?

Frågorna om “wastelands” har lyfts de senaste åren och den stökiga utkanterna som idag inte ingår den urbana människans vardagslandskap kan i framtiden bli en viktig tillgång. Men metoder för att ändra det periurbana landskapet måste utvecklas för att förstå hur en kan bygga miljöer som människor vill vistas i (Qviström 2008). Markanvändningen, exempelvis soptippar och kraftverk, kan skapa en negativ perception av det periurbana landskapet. Funktioner som upplevs som miljöfarliga eller som kan bidra till miljöförstöring associerar människor som platser en inte vill vistas på. Detta fenomen antyder att det finns en teknofobisk syn på det periurbana landskapet vilket bidrar till en nidbild av dessa områden (Andersson, Bianconi & Gallent 2006. s. 17).

Qviström (2005; 2008) antyder att det ofta i planering prioriteras att låta mark stå orörd för framtida exploatering istället att göra något tillfälligt i väntan. Hans tolkning är att det beror på att stadsplanering traditionellt sätt har inneburit att planerare hellre vill se färdiga projekt. Men det Qviström(2008) vill belysa är att det inte går att förutse hur expansionen av staden kommer att se ut. Det är speciellt svårt att förutse om mellanrummen som har inslag av både land och stad inte utforskas. Andersson, Borgström och Hedblom (2017, s. 526) lyfter också problematiken hur människor ser på utkanten och att det resulterar i att områdena i det periurbana landskapet vidare exkluderas i stadsplaneringen. De skriver såhär,

First, there is a need to change the present perception of peri-urban areas, from a landscape between cities and rural areas in a state of governance limbo (and hence subject to ad hoc development) to a landscape with high recognized potential and importance for urban and rural residents. This means recognizing that the outcomes of urban densification are highly linked to processes, pressure and functions in the peri-urban land and thus affects numerous present and future ecosystem services and other benefits. (Andersson, Borgström & Hedblom 2017, s. 526)

3.3 Hållbarhet

För att kunna säkra tillgången till grönområden i människors vardagslandskap måste vikten av dess tjänster för social och ekologisk hållbarhet lyftas. Om stadens utkants möjligheter ska bli en del av planeringen förutsätter det att möjligheterna synliggörs. För att utkanten vidare kan komma att bli det bästa alternativet för att tillgodose invånarna med bostadsnära natur för en social och ekologisk hållbar stad.

3.3.1 Social hållbarhet

Grönytor kan användas som länkar mellan områden som är fragmenterade (Boverket 2007, s.19), vilket tillgängliggör en friare rörelse mellan områden för invånarna. Grönområden som är en del av människors vardagslandskap kan också bjuda in till spontana sociala möten. Det bidrar till möten mellan exempelvis olika åldrar eller socioekonomisk klass vilket främjar invånarnas sammanhållning (ibid, s.20). Tillfällig landskapsarkitektur kan engagera medborgare, om en tillfällig installation placeras ut kan det bli en katalysator för en framtida förändring av ytan (Madanipour 2018). Eftersom förändringar av människors vardagslandskap naturligt öppnar upp för diskussioner mellan invånare samt bidrar till delaktighet om förändringen sker i ens närområde (Boverket 2007, s.20).

3.3.2 Ekologisk hållbarhet

Bostadsnära natur kan fungera som dagvattenssystem och ta hand om regnvatten (boverket 2007, s.21) som blir en förutsättning när gröna ytor i centrala delar av staden bebyggs när förtätning prioriteras över grönstruktur (Andersson, Borgström & Hedblom 2017). Stora grönområden med en varierad flora och fauna ökar och/eller upprätthåller den befintliga biologiska mångfalden i urbana miljöer (boverket 2007, s.21-22). Precis som människor som har behov av en länk mellan fragmenterade delar av staden för att mötas (ibid, s.19) behöver djur och växter tillgodoses med en sammanhållen levnadsmiljö (ibid, s.21-22). Grönområden ska länkas samman för att kunna upprätthålla kvaliteten på den befintliga miljön. Framst så att växter och djur kan sprida sig och röra sig fritt för att ha tillgång till resurser och hitta nya levnadsmiljöer som gynnar deras överlevnad bäst (ibid). Ekologiska värden hotas dessvärre när grönytor bebyggs i centrala delar av städer. Det kan istället bli aktuellt att skapa grönområden i stadens periurbana landskap för att upprätthålla värdena (Andersson, Borgström & Hedblom 2017, s.523).

3.4 Bakgrund till Malmös översiktsplan

Malmös nuvarande översiktsplan blev antagen 31 maj år 2018. Två av tre huvudmål är social och miljömässig hållbarhet där målen kan ses som hållbarhetsaspekter som ska vägleda Malmös stadsutveckling (Malmö stad 2018, s.3). I planen står det även att målen är ömsesidigt beroende av varandra för ett lyckat resultat. Sådär skriver de i avsnittet om övergripande mål,

Ett resurseffektivt samhälle och ekologisk uthållighet innebär att på lång sikt säkerställa och tillfredsställa människors basbehov. Natur- och klimatgivna förutsättningar måste beaktas och ekosystemens produktionsförmåga bevaras. (Malmö stad 2018, s.4)

För att uppnå miljömålen syftar översiktsplanen (2018, s.4) till att resurssnålhet är ett prioriterat tillvägagångssätt och nyckelord. Resurser sparas genom att bygga tätt och yteffektivt. Dock står det mot behovet av parkmark och hur grönytan kan behöva tas i anspråk vid förtätning. Det leder till att befintliga och framtida parker behöver planeras för att säkra tillgången till rekreationsområden till den ökande befolkningen. Genom att säkra mängden grönytor kan staden också bevara produktionsförmågan i befintliga ekologiska ekosystem.

Översiktsplanen är flexibel till viss del och revideras efter varje mandatperiod. Detta möjliggör förändringar och uppdateringar av saker som kan vara daterade (Malmö stad 2018, s. 3). Utkantens potential som framtidens grönytor för att tillgodose Malmö med rekreationsområden behöver lyftas för att tas med i planeringen (Andersson, Borgström & Hedblom 2017, s. 523).

När staden blir tätare och den fria markytan minskar blir den dyrbar vilket i sin tur skapar konflikter mellan val av framtida funktioner och markanvändningen. Funktioner med ett svagare ekonomiskt utslag prioriteras lägre. Det vill säga att bostäder, industrier och jordbruksmark prioriteras över grönytor. Om detta inte beaktas kan grönytor gradvis prioriteras bort och Malmö kan komma till en framtid med sämre livsmiljö för dess invånare, djur och växter (Malmö stad 2018a, s. 3-4). Jordbruket är ett exempel på en viktig ekonomiskt tillgång i Malmö specifikt eftersom all odlingsmark är av högsta nationella kvalitetsklassning (Malmö stad 2018, s.51). Det är en omfattande livsmedelsproduktion i området och eftersom

odlingsmark är en ändlig resurs prioriteras bevarandet av dessa marker till största möjliga mån (ibid). Så hur kan utkanten lösa konflikterna om markanvändning?

4. Referat av Malmös översiktsplan

I nedanstående avsnitt presenteras hur utkanten från ett hållbarhetsperspektiv på stadsutveckling möjliggör att kompensera grönytoras förlust som följd av förtätning i stadens centrala delar genom att utnyttja de övergivna och överblivna delarna i det periurbana landskapet (Qviström 2005; Qviström 2008; Andersson, Borgström & Hedblom 2017). Därefter följer utdrag från Malmös översiktsplan med mål som kan lösas om utkanten används som en resurs i planeringen.

4.1 Malmös mål och utkantens möjligheter

I följande del presenteras citat från Malmös översiktsplan. Med syfte att utreda hur utkanten kan hjälpa Malmö att nå sina mål.

Malmö ska växa inåt, det vill säga att den urbana staden ska byggas tätare och fria ytor i centrala delar av staden ska bebyggas. Att växa inåt betyder dessutom att jordbruksmarken inte behöver tas i anspråk (Malmö stad 2018, s. 14) vilket i sig är ytterligare en anledning till att utnyttja den mark som finns, mellan stad och landsbygd.

En stor utmaning med att planera en tätare stad är att den fortsatt ska erbjuda tillräcklig mängd kvalitativa grönskande miljöer av olika slag till befolkningen. Översiktsplanens strategier leder, om de efterlevs i följande planeringsskeden, till att andelen hårdgjord yta i existerande stadsmiljöer minskar, till att staden får mer träd och parker och till att tillgängligheten till befintliga grönområden förbättras. (Malmö stad a 2018, s. 15)

I planen framgår att mål för Malmös framtid även är att skapa fler mötesplatser genom att exempelvis skapa nya målpunkter och attraktioner (Malmö stad 2018, s. 15). Stadens utkant skrivs inte ut som en framtida möjlig plats som mötesplatser eller nya parkrum i staden men det skrivs att som följd av förtätning ska behovet av stads- och bostadsnära natur och sociala mötesplatser kompletteras med dessa funktioner utanför innerstaden (ibid). Jag tolkar det som en antydning på att det finns funderingar på att stadens kant har kapacitet att tillgodose dessa mål.

Nedan följer de målsättningar och riktlinjer som ska hjälpa att svara på syfte och frågeställning. Uttagen i avsnittet är citat tagna direkt från Malmös översplan från 2018.

4.1.1 Ett grönt vardagslandskap

Om grönytor är en del av en människas vardagslandskap ökar invånarnas tillgänglighet till friluftsliv och rekreation (Boverket s.19-24). Det innefattar att grönytor finns i anslutning till bostäder, arbetsplatser och skolor (ibid). Det är i den bostadsnära naturen som barn kommer i kontakt med gröna miljöer. Dessutom är

det viktigt att barn har tillgång till stimulerande miljöer som främjar social, fysisk och mental utveckling (ibid).

- » Barnfamiljer ska kunna välja att fortsätta bo urbant i Malmö samtidigt som barnen ges goda uppväxtmiljöer och möjligheter till hög livskvalitet. [...] Att det finns attraktiva miljöer för barnfamiljer, såväl centralt som stadens utkanter är viktiga. (Malmö stad 2018, s. 45)
- » Barns behov av fritidsaktivitet ska tillgodoses genom närhet till lekplatser , stora parker naturområden [...]. (Malmö stad 2018, s. 45)
- » Människor har behov av närhet till grönskande utemiljöer med olika karaktärer och kvaliteter. Stora park- och naturområden ger viktiga kvaliteter som rofylldhet och ostördhet. (Malmö stad 2018, s. 49)
- » Tillgång till park- och naturområden ska öka för att underlätta ett aktivt friluftsliv för fler. (Malmö stad 2018, s. 49)

4.1.2 Social mötesplats

Grönområden som vardagslandskap bjuder in till spontana sociala möten (Boverket 2007, s.21). Denna sociala tillgång bör värnas och utkanten bör utnyttjas eftersom platser riskerar att förlora sitt värde om det inte utnyttjas för att invånarna förlorar sin relation till platsen (Zlender & Gemin 2019).

- » Samband mellan stad och land ska stärkas genom att förbättra kopplingar och sammanlänka besökspunkter. Landsbygdens kvaliteter ska lyftas fram och tillgängligheten ökas för att attrahera en bredare målgrupp för rekreation, friluftsliv och utflykter. (Malmö stad 2018, s. 51)
- » I biosfärområden kan nya metoder testas och ny kunskap uppnås med målet att områdena ska ge exempel på hur ett naturområde kan bevaras samtidigt som förutsättningar skapas för att människor hållbart ska kunna verka och leva i området. (Malmö stad 2018, s. 52)

4.1.3 Förtätning

Förtätning av städer betyder att mer mark tas i anspråk till bostäder och de få fria ytorna som kan innefatta grönytor exempelvis minskar (Andersson, Borgström & Hedblom 2017, s. 523).

- » Andelen hårdgjord yta i den befintliga staden ska minskas och antalet stora träd ökas. (Malmö stad 2018, s. 57)

4.1.4 Tillfälliga lösningar

Ledstjärnorna som presenteras nedan går i linje med de möjligheter som kommer med tillfälliga lösningar. Det vill säga det Madanipour (2018) berör vilket är konsten att använda tillfälliga lösningar som metod inom stadsutveckling. Han föreslår tillfälliga lösningar för att prova vilka funktioner som kan fylla överblivna eller övergivna utrymmen. Han menar multifunktionalitet och flexibilitet kan bli resultatet om en får testa vilka aktiviteter som kan fylla en utnyttjad utkant. Tillfälliga lösningar är dessutom yteffektivt som eftersträvas i planen (Malmö stad 2018, s. 14), då mark som inte utnyttjats får en funktion i väntan på framtida planer.

- » Den täta staden ska byggas med flexibilitet, multifunktionalitet och yteffektivitet som ledstjärnor. (Malmö stad 2018, s. 14)

4.1.5 Bryta fysiska barriärer

Saltzman (2009, s.9) hävdar att på grund av stadsutvecklingstraditionen har städer byggts i oregelbundna mönster. Boverket (2007, s.20-23) instämmer och skriver att det har orsakat ett fragmenterat urbant landskap. Det fragmenterade landskapet är i behov av att länkas samman igen för fri rörelse för människor, djur och växter för att upprätthålla eller förbättra de befintliga kvaliteter grönområden har idag.

- » Kommissionen för ett hållbart Malmö pekar på att behovet av att bryta barriärer inom Malmö, såväl fysiska som mentala. Fysiska barriärer kan omvandlas till sammanlänkande områden. (Malmö stad 2018, s. 66)
- » För att främja gångtrafik ska rörelsefriheten i staden stimuleras genom att minska olika barriäreffekter, tillgodose behov att tillräckliga ytor för rörelse, upplevelser, mötesplatser [...]. (Malmö stad 2018, s. 40)

4.1.6 Utmaningar

Malmö står inför svåra utmaningar vad gäller markanvändningen. För att möta bostadsbehovet hos en växande befolkning har förtätning valts som strategi (Wolsink 2016). Förtätning tar de gröna ytorna i staden i anspråk och de måste därefter kompenseras på annat håll med nya lösningar (Andersson, Borgström & Hedblom 2017). Samtidigt som jordbruksmarken är viktig för bevarandet av ekologisk struktur och ekonomisk tillväxt (Malmö stad 2018, s.51).

Jordbruksmarken och havet omsluter Malmö och lämnar få alternativ för grönytorernas placering.

- » Fler invånare innebär högre tryck på stadens parker och kvaliteter som rofylldhet och ostördhet blir då svårare att tillgodose. (Malmö stad 2018, s. 49)
- » Att uppnå en grönskande stad samtidigt som staden ska bli tätare innebär många komplexa utmaningar i genomförandefaserna. Konkurrens om ytor och olika intressen pekar på vikten av att kommunens planerings- och förvaltningsmodeller utvecklas för att strategierna ska kunna genomföras. (Malmö stad 2018a, s. 11)

Utdragen ovan syftar till att visa de mål och strategier Malmö har enligt sin översiktsplan som kan nås med hjälp av stadens utkant. Stor del av utmaningarna bottnar i att det är brist på grönytor. Men om Malmö istället tar till vara på den outnyttjade ytan och de möjligheter som finns i utkanten kan de kompensera för förlusten av grönytor.

4.2 Grönplan för Malmö och Skånes regionala planer för grönstruktur

Grönstruktur i Skåne – Strategier för en utvecklad grön struktur (Region Skåne 2012) ska inspirera kommunerna hur utveckling av grönstruktur kan utföras i Skåne. Grönstruktur är ett samlingsbegrepp för alla gröna och blå områden med varierande funktion och utformning (Region Skåne 2012, s.6). Dokumentet belyser vikten av att vara varsam och strategisk vad det gäller markanvändningen eftersom Skåne har lägst andel allemansrättslig mark i Sverige (ibid), där Malmö har mellan 10-20% (Region Skåne 2012, s.40). Den hänvisar vidare till fem utmaningar med särskild vikt i regionen där två av dem berör det här arbetet specifikt. Den första är

”bind samman och utveckla viktiga länkar” (Region Skåne 2012, s.6) vilket innebär att det ska skapas rekreationsområden i anslutning till större tätorter som samtidigt kan funka som en länk mellan fragmenterade grönytor (Region Skåne 2012, s.23). Den andra utmaningen är ”planera för hållbara strukturer genom att se gröna värden som tillgång” (Region Skåne 2012, s.6) som kan innefatta Kompensationsåtgärder ska användas vid exploatering för att bevara och utveckla gröna värden (Region Skåne 2012, s.23). Dokumentet (Region Skåne 2012, s. 15) lyfter vidare att natur- och rekreationsområden inte ska skiljas från andra utvecklingsprojekt. Områdena ska ses som tillgångar som kan utvecklas precis som andra utbyggnadsprojekt i staden. I dokumentet (Region Skåne 2012, s.18) understryker de vikten av att säkerställa grönområden när exploateringsstrycket ökar.

I *Grönplan för Malmö* (2003) speglas Region Skånes (2012) mål och inspiration till riktlinjer. Dokumentet (Malmö stad 2003, s.12) föreslår att länka grönområden för att förbättra de rekreativa värdena. Genom att binda samman grönområden skapas en större helhet och de uppdelade promenadstråken blir tillsammans ett större rekreationsområde (ibid). Vidare menar Malmö stad att det större sambandet kan ge ett bredare utbud av naturupplevelser. Men i och med hotet mot grönytor som förtätning orsakar trycker Malmö stad (ibid) att det är angeläget att utveckla det befintliga genom att anlägga nya grönområden.

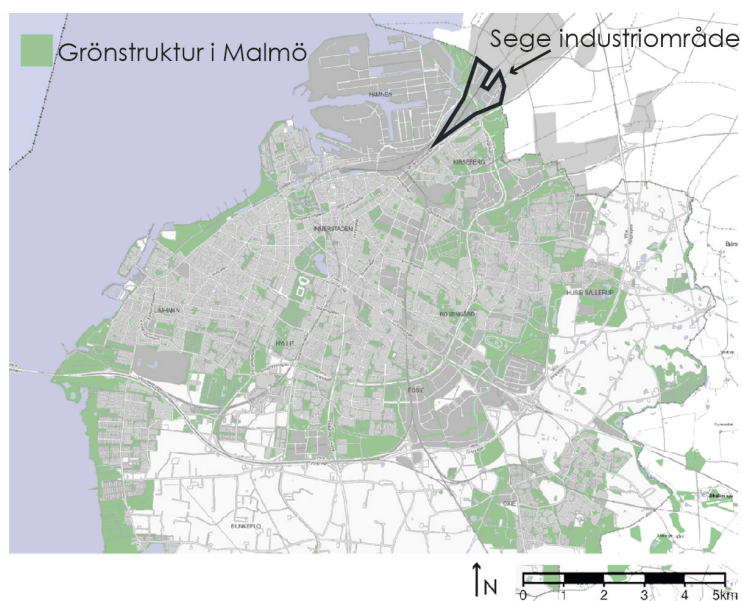
I och med dokumenten som presenteras ovan är det tydligt att det finns en vädjan om en hållbar och grön utveckling av Skåne och Malmö. Andersson, Borgström och Hedblom (2017, s. 526) menar att en hållbar stad och en framtida stadsutveckling kan vara beroende på hur styrningen, det vill säga kommunen i svensk kontext, uppmärksammar och inkluderar utkanten i planeringen. Så om utkanter utforskas för vidare utveckling kan de bli en viktig resurs för sociala och ekologiska strukturer.

5. Resultat

I resultatdelen presenteras ett förslag till ett nytt rekreationsområde i Malmö. Förslaget möter den forskning som lyfts om utkantens möjligheter och de mål och riktlinjer som har hittats i översiktsplanen om en social och ekologisk hållbar stad.

5.1 Förslag till nytt rekreationsområde

Nedan presenteras ett förslag till en placering av ett nytt rekreationsområde i Malmös utkant. Förslaget är framtaget för att öka användandet av utkanten och för att möta behovet av rekreationsmöjligheter för invånarna i Malmö i en tid då förtätning slukar de gröna ytorna i de centrala delarna av staden (Malmö stad 2018, s.3-4).

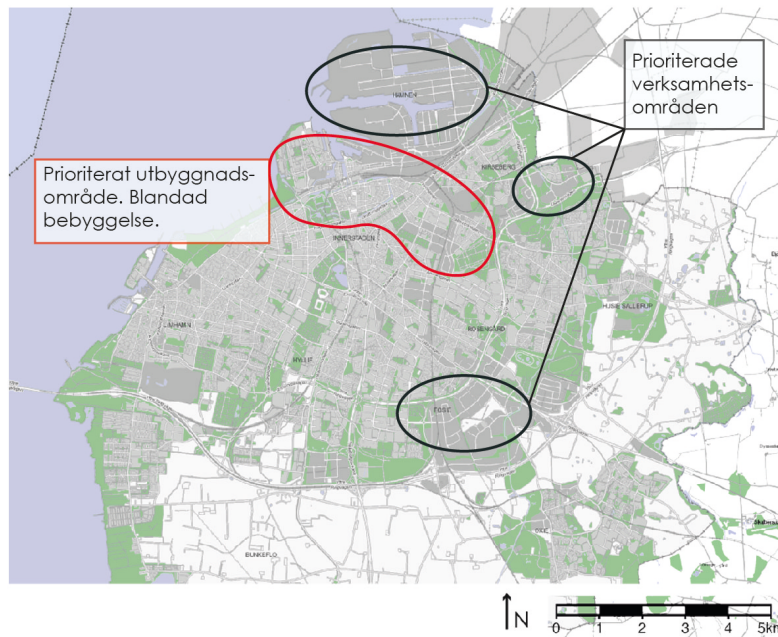

Figur 1. Kartan är över Malmö, grönstrukturen står i kontrast till det gråa som är hårtgjorda ytor bestående av infrastrukturer och byggnader. Sege industri är markerat, mitt förslag till nytt rekreationsområde. © Malmö stad. Kartan är tagen från kartverktyget som är en del av översiktsplanen. Jag har justerat bilden genom att lägga in teckenförklaring för grönstruktur i vänstra hörnet samt text, svart markering och pil för att förtydliga var Sege industriområde ligger.

5.1.1 Sege industriområde

Sege industriområde är ett småskaligt industriområde vars lokaler står glest och resterande delen av området består av stora parkeringsplatser. Det är ytor som endast utnyttjas under korta delar av dygnet vilket inte är yteffektivt. Ett alternativ är dock att flytta på industrierna så att funktionen de bidrar med idag inte försvinner. Jag resonerar att om det är möjligt att förtäta mellan bostäder och kontor i centrum bör det också vara möjligt att förtäta verksamhetsområden till viss del. De kan yteffektiviseras genom att industrilokaler förflyttas till andra befintliga industriområden så att nya funktioner kan få ta plats i staden.

Sege industriområde är placerat mitt mellan ett rekreationsområde i nordväst och en golfbana i sydost, se figur 1. Rekreationsområdet i nordväst avgränsas av ett större verksamhetsområde i söder och E22:an. Golfbanan är till viss del tillgängligt för rekreation, en del i den nordvästra delen mot Sege industriområde är avsatt för detta ändamål. En grön kil mellan de nämnda områdena finns men är inte tillgängligt för gång- och cykeltrafikanter. Därför skulle en renovering av Sege industriområde från industri till grönområde kunna innebära en ny viktig länk mellan de befintliga grönytorerna. Det bidrar till att människor, djur och växter skulle kunna röra sig fritt vilket bidrar till en god livsmiljö.

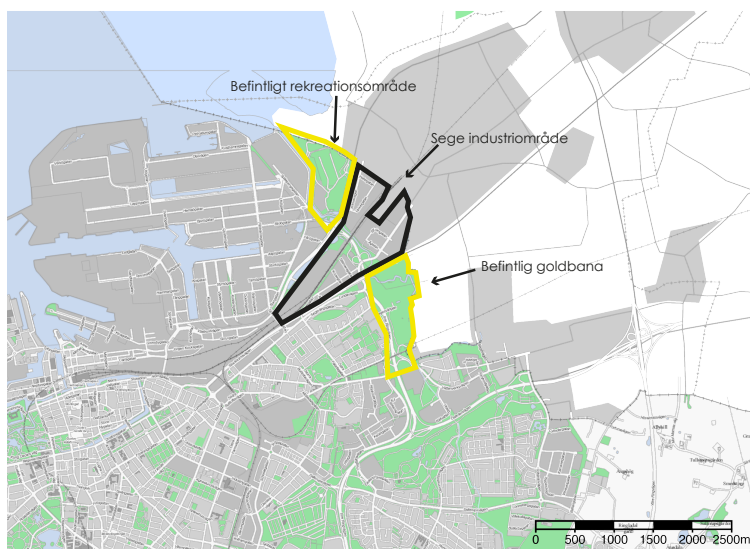
Figur 2.

Prioriterade utbyggnadsområden innebär renovering, exempelvis fler bostäder av den utsatta delen av staden. Prioriterade verksamhetsområden är industriområden som är speciellt viktiga för Malmö stad, det innebär att resurser kommer att läggas på de tre specifikt. Informationen är tagen från Malmös översiktsplan (2018 s.68). © Malmö stad. Kartan är tagen från kartverktyget som är en del av översiktsplanen. Jag har justerat bilden genom att lägga till texten samt tillhörande markeringar i rött som visar utbyggnadsstrategi för blandad bebyggelse och svarta inringningar för prioriterade verksamhetsområden.

5.1.2 Val av placering

Förslagets placering i det periurbana landskapet motiveras av 3 huvudsakliga aspekter. Den första anledningen är ett hänsynstagande av de utbyggnadsstrategier som presenteras i översiktsplanen (Malmö stad 2018, s.68) i form av verksamhets- och bostadsområden som ska prioriteras att utvecklas. I figur 2 är ett av de prioriterade utbyggnadsområdena markerat med gult. I områden som prioriteras att förtätas bör det vara rimligt att prioritera att lägga resurser på nya rekreationsområden. Eftersom förtätningen innebär ett ökat antal bostäder som i sin tur betyder en ökad inflytt av människor. Det är rimligt att anlägga ett grönområde på den utvalda platsen eftersom den nordöstra delen av Malmö saknar större rekreationsområden. Den andra anledningen är utbyggnadsstrategin för verksamhetsområden, se figur 2. Det är totalt tre prioriterade verksamhetsområden och Sege industriområde är inte en av dem. Vilket innebär att det inte kommer att läggas resurser här under de närmaste 20 åren, som är det tidsspänn översiktsplanen syftar till att planera för ¹.

¹ Kenneth Fryklander, Malmö stadsbyggnadskontor, mail 2020-02-25

Figur 3. Inzoomad bild som visar att Sege industriområde ligger placerad mellan två grönområden. Sege är idag en barriär mellan två grönområden och ett fragmenterat landskap. Sege industriområde är orsaken till att Region Skåne (2012, s.27) har markerat norra Malmö som en bristande länk i den befintliga grönstrukturen. © Malmö stad. Kartan är tagen från kartverktyget som är en del av översiktsplanen. Text med tillhörande pil har jag lagt på samt de gula markeringarna som ringar in de befintliga grönytor som angränsar till Sege industriområde och den svarta linjen som ringar in Sege industriområde.

Till sist har vi den tredje anledningen som är att förslaget kan bli en viktig länk mellan två befintliga grönområden. Enligt Region Skåne (2012, s. 26) är Sege industriområde en bristande länk i grönstrukturen, se figur 3. Trots detta finns det möjlighet till utveckling eftersom det finns befintliga fragment som kan bindas. Det valda området kan bli en länk som binder grönytor i det fragmenterade urbana landskapet och skapa ett rekreationsområde som kompenserar förlusterna av grönyta i stadens centrum. Utöver kompensationen hänvisar Malmö stad (2003, s.12) att storleken på grönområden ökar och förbättrar rekreationsvärdet och naturupplevelsena. Och genom att mitt förslag syftar till att binda samman två fragmenterade grönområden kan en helhet skapas i större skala än i dagsläget.

Ytterligare argument för att motivera val av plats är att Boverket (2007, s.33-34) skriver att stränder i anslutning till städer går under bostadsnära natur och de har dessutom särskilt stora upplevelsevärden. På grund av dess höga värden som unik miljö i landskapet är trycket på bostadsbyggande i de berörda områdena högt. Fortsatt skriver de att kommuner får lov att lämna dispens från strandskyddet, vilket i sig är ett hot mot den unika naturmiljön längst kusten. Därför måste dessa områden också få lyftas inom stadsplanering som en tillgång i invånarnas rekreativmöjligheter (ibid). I alla tre figurer kan en se kustremsan i anslutning till ett befintligt rekreationsområde, utmarkerat som "Befintlig grönyta".

Tillgängligheten till stranden kan öka om Sege industriområde blir en grön länk mellan stad och grönområdet intill stranden och havet i väster. I

Hållbarhetsbedömning med miljökonsekvensbeskrivning beslutsunderlag till Översiktsplan för Malmö (2018a) skriver de om tillgängligheten som en utmaning,

En stor utmaning med att planera en tätare stad är att den fortsatt ska erbjuda tillräcklig mängd kvalitativa grönskande miljöer av olika slag till befolkningen. Översiktsplanens strategier leder, om de efterlevs i följande planeringsskeden, till att andelen hårdgjord yta i existerande stadsmiljöer minskar, till att staden får mer

träd och parker och till att tillgängligheten till befintliga grönområden förbättras. (Malmö stad 2018a, s. 15)

6. Diskussion

Syftet med det här arbetet var att utreda möjligheter i stadens utkant för att inkludera dem i stadsplanering. Uppsatsen belyser genom ett exempel på utveckling av stadens utkant i området Sege i Malmö.

Det kommande avsnittet består av följande delar, *att utnyttja utkanten för ett hållbart Malmö, förslaget, metoddiskussion* och arbetet avslutas med en *slutsats*.

6.1 Att utnyttja utkanten för ett hållbart Malmö

Resultatet visar att Malmös översiktsplan har mål och strategier som syftar till att säkra tillgången till grönområden. Strategierna är framtagna för att se till att stadsutvecklingen sker enligt en plan som kan tillgodose människor med rekreativsmöjligheter samt upprätthålla befintliga ekologiska system i den urbana miljön. Likaså finns det mål och strategier på regional nivå från Region Skåne (2012) som sätter Malmö i ett större sammanhang och hur staden och dess gröstruktur relaterar till resterande delar av Skåne. Dokumenten (Region Skåne 2012) och (Malmö stad 2003) är två externa styrdokument som ska vägleda utvecklingsarbetet av grönsstrukturen i Malmö. Dokumenten hänvisar till vikten av att bind samman och utveckla viktiga länkar. Dels för att det idag är en bristande länk i ett större samband i Skåne som stort och större rekreativsområden ska bidra till bättre naturupplevelser. Trots forskning som tagit fram dokumenten ignoreras möjligheterna som faktiskt finns i Malmö.

Den stora utmaningen för Malmö är som nämnt bristen på yta. Vidare är brist på yta och en minskning av grönytor orsakat av förtätning (Andersson, Borgström & Hedblom 2017). Men eftersom vi nu verkar veta vad som orsakar förlusten av grönytor hur kan det inte finnas riktlinjer som styr planeringen för att motverka problemet?

Malmö stad (2018a, s.11) lyfter själva problematiken kring exkluderandet av riktlinjer för hur ytor ska fördelas och/eller hanteras. Vidare för de resonemanget om vikten att utveckla modeller för hur förvaltning och planering bör skapas för att strategierna ska kunna genomföras.

Områden som står övergivna eller överblivna i vänteläge är en samhällsresurs som går förlorad (Qviström 2009, s.212). Det innebär att tomter som kanske ska exploateras i framtiden står outnyttjade vilket går emot hållbarhetsaspekten (ibid) i översiktsplanens strategier som är yteffektivitet och att spara resurser (Malmö stad 2018, s.4).

Avsaknaden från en konkret plan som visar hur Malmö planerar för att vara yteffektiva skapar osäkerhet. Vad syftar kommunen till när de skriver begrepp som ”yeffektiv” och att ”spara resurser”? Det räcker inte att skriva så om de inte specificerar hur de ska arbeta för att bli resurssnåla och bygga yteffektivt. Från resultatet drar jag slutsatsen att det krävs tydliga riktlinjer från kommuner för hur

det arbetet ska gå till. Om kommunen tar tillvara på utkanten och tillkännager det som en markresurs som kan vara lösningen på bristen av ytor så kanske problemet kan lösas. De skulle exempelvis kunna ta till sig Madanipours (2018) sätt att se på tillfälliga lösningar. En ny metod i stadsplanering för att se vilken funktion en plats kan få exempelvis när mark är i väntan på exploatering. Eftersom kommunen skriver i översiktsplanen att de vill bygga för flexibilitet och multifunktionalitet (Malmö stad 2018, s.14).

Det är rimligt att anta att utkanten är en viktig markresurs att inkludera i stadsplaneringen eftersom så många av Malmös mål och riktlinjer i översiktsplanen överensstämmer med den forskningen som presenterats om utkanten. När uppmärksamhet har riktats på den outnyttjade markresursen krävs det att de som tar beslut om en kommuns markanvändning faktiskt tar ansvar (Andersson, Borgström och Hedblom 2017, s. 524). Beslut måste tas så att planerare får chans att ändra den traditionella stadsbyggnadsutveckling.

En oundviklig aspekt som kommer att påverka Malmös prioriteringar angående markyta är dock den ekonomiska frågan. Konflikten mellan förtätning och bevarandet av grönytor kvarstår men angående den ekonomiska frågan tillkommer även bevarandet av jordbruksmark (Malmö stad 2018a, s.11). Odlingsmarken är en viktig del av Malmö stads inkomster likaväl som det är viktigt att producera närodlat mat ur miljösynpunkt. Därav prioriteras andra behov i samhället och målen om rekreation och friluftsliv hamnar i lä.

När staden blir tätare och den fria markytan minskar (Andersson, Borgström & Hedblom 2017, s. 523; Malmö stad 2018) blir den också mer dyrbar. Det skapar konflikter mellan olika aktörer som står mot varandra om vad markanvändningen ska vara (Malmö stad 2018a, s.3-4). Funktioner med ett svagare ekonomiskt utslag prioriteras lägre, det vill säga grönytor som rekreationsområden (ibid). Men trots denna vetskap är det fortfarande svårt att få en fullständig bild av hur mycket den ekonomiska frågan styr planeringen eftersom det inte undersökts i det här arbetet. Det kan lika gärna vara så att resultatet som visar på möjliga rekreationsområden i utkanten är ett naivt sätt att se på planering. Stadsplanering är komplext och för att få en helhetsbild av hur alla aspekter styr och/eller påverkar varandra hade den här uppsatsen behövt inkludera exempelvis ekonomisk styrning.

6.2 Förslaget

I resultatets andra del, på sida 16, presenteras ett förslag på ett geografiskt avgränsat område i Malmös utkant som kan få en ny funktion. Förslaget är framtaget för att möta Malmös mål om en ökad grönyta i staden. Val av plats för förslaget baseras på forskningen som lyfts i bakgrundsdelen och mina egna antaganden från kartstudien.

Genom att studera en karta över Malmö blev det tydligt att norra delen av staden saknar större sammanhängande grönytor. Därmed beslutade jag att studera utkanten i den delen mer ingående. Enligt kartan som visar var de kommer att prioritera att bygga ut staden, på sida 16, det vill säga förtäta befintliga områden med byggnation kommer det att ske en stor inflytt av människor hit. Det betyder att det faktiskt finns ett behov av nya stora grönområden i samband med utbyggnaden. Gröna stråk måste fungera som ringar runt staden och i detta fall även stå i

samband med havet samt fingera som gröna korridorer eller kilar från landskapet utanför staden och in i stadskärnan.

Mitt förslag utesluter inte andra möjliga platser som har potential att fylla samma funktion eller mål. Ett rimligt antagande är att det finns många fler områden som skulle kunna fylla samma funktion som mitt förslag. I Malmö finns det förmodligen fler platser som skulle kunna vara likvärdigt bra alternativ. Och skulle vi studera en annan stads utkant har den helt andra förutsättningar, behov och möjligheter. Mitt förslag är platsspecifikt för norra Malmö och hade inte kunnat appliceras precis var som helst.

6.3 Metoddiskussion

Vidare diskuteras även metoden för studien och de eventuella felkällor som har påverkat resultatet. Innehållsanalysen utfördes genom en tematisk sökning av ordet utkant eller andra begrepp som är synonymt med det. Sökningen gav en generell överblick på hur svenska städernas plandokument behandlar det periurbana landskapet. Svaren styrker mitt resonemang om att det är en bortglömd del av staden eftersom begreppen knappt användes i några av dokumenten. Men för att skapa en tydligare bild av hur utkanten faktiskt behandlas i planering hade jag behövt göra en noggrann granskning av fler plandokument, inte bara Malmös.

För att styrka mitt resultat och för en högre trovärdighet hade det varit bra att kunna presentera resultat från fler granskningar av planer. Då hade jag kunnat jämföra hur städerna behandlar utkanten och jämföra vilka strategier och mål de har.

Slutligen hade arbetet stått på egna ben mer om fler delar av stadsplaneringsprocessen hade inkluderats. Det finns många underlag att inspireras av och följa för ett lyckat slutresultat som kommer att gynna den urbana staden som livsmiljö för människor, växter och djur. Dokument som visar var brister i gröna länkar exempelvis finns och vilka områden som är gynnsamma att utveckla. Både på regional och lokal nivå, Malmö tillhör en större helhet och bör utvecklas i samklang med resterande delar av det omgivande landskapet.

6.4 Slutsats

Avsaknaden av en utförlig och konkret plan för att kompensera den förlorade grönytan i staden som följd till förtätning orsakar stora samhällsproblem. Människors rekreatjonsbehov tillgodoses inte och ekologiska värden försvinner från urbana miljöer trots att det finns omfattande fria ytor i det periurbana landskapet. Ytor som saknar funktion och som skulle kunna utnyttjas. Malmös strategier för att bli yteffektiva och resurssnåla i sin planering blir bristande om de bara belyser problematiken att grönytor nedprioriteras under funktioner med större ekonomiska intäkter. För att målen för ekologisk och social hållbarhet ska uppnås måste de bli en del stadsplaneringen. Att planera för en socialt och ekologisk hållbar stad krävs en förståelse för resurserna som staden har att tillgå och hur de kan används effektivt. Slutligen kan det utifrån det här arbetet dras en slutsats om att utkanter har möjlighet att hjälpa till att möta rekreatjonsbehov i städer om de inkluderas i stadsplanering.

7. Referenser

- Andersson, E. Borgström, S. & Hedblom, M. (2017). Flexible land-use and undefined governance: From threats to potentials in peri-urban landscape planning. *Land use policy*, vol.63, ss.523-527. Doi: <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2017.02.022>
- Andersson, J. Bianconi, M. & Gallent, N. (2006). *Planning on the edge - the context for planning at the rural-urban fringe*. New York: Routledge, s.17.
- Boverket (2007). *Bostadsnära natur*. Tillgänglig: https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2007/bostadsnara_natur.pdf [2020-02-18]
- Bryman, A. (2008) Innehållsanalys. I: Sterner, Å & Ljunggren, M. (red.), *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2. Uppl. Malmö: Liber AB, ss. 288-297.
- Gemin, S. & Zlender, V. (2020). Testing urban dwellers' sense of place towards leisure and recreational peri-urban green open spaces in two European cities. *Cities - the international journal of urban policy and planning*, vol.98. Doi: <https://doi.org/10.1016/j.cities.2019.102579>
- Haggärde, M. & Løkken, G. (2009). Om framtidens landskap - Mosaic::Region. *Landet utanför - landskapsestetikens betydelse för den urbana människan*, vol.5, ss. 36-43.
- Madanipour, A. (2018). Temporary use of space: Urban processes between flexibility, opportunity and precarity. *Urban Studies Journal Limited 2017*, vol.55(5), ss. 1093–1110. Doi: 10.1177/0042098017705546
- Malmö stad (2003). Grönplan för Malmö 2003. Tillgänglig: <https://malmo.se/download/18.198e132616aa40a135ad760/1559722234594/Gr%C3%B6nplanPopwebb.pdf> [2020-04-21]
- Malmö stad (2018). Översiktsplan för Malmö - planstrategi. Tillgänglig: https://malmo.se/download/18.270ce2fa16316b5786c18924/1528181608562/%C3%96VERSIKTSPLAN+F%C3%96R+MALM%C3%96_antagen_31maj2018_lowres.pdf [2020-02-16]
- Malmö stad (2018a). *Hållbarhetsbedömning med miljökonsekvensbeskrivning beslutsunderlag till Översiktsplan för Malmö*. Tillgänglig: https://malmo.se/download/18.270ce2fa16316b5786c1836f/1528118657182/%C3%96P_H%C3%A5llbarhetsbed%C3%B6mning_MKB_januari2018.pdf [2020-02-17]
- Naturvårdsverket (2017). *Tätortsnära natur och friluftsliv*. Tillgänglig: https://www.naturvardsverket.se/upload/stod-i-miljoarbetet/remisser-och-yttranden/remisser-2017/Skrivelse_Tatortsnara-natur_o_friluftsliv.pdf [2020-03-05]
- Qviström, M. (2005). Väntans landskap: om studier av stadsranden och dess morgondag. *Nordic Journal of Architectural Research*, vol.18(3), ss. 96-105.
- Qviström, M. & Saltzman, K. (2006). Exploring landscape dynamics at the edge of the city: spatial plans and everyday places at the inner urban fringe of Malmö, Sweden. *Landscape Research*, vol.31(1), ss. 21-41. Doi: 10.1080/01426390500448534
- Qviström, M. (2008). A waste of time? On spatial planning and “wastelands” at the city edge of Malmö (Sweden). *Urban forestry & urban greening*, vol.7(3), ss.157-169. Doi: 10.1016/j.ufug.2007.03.004
- Qviström, M. (2009). Nära till stad – om framtidsdrömmar och mellanrum i Malmö utkant. I: Saltzman, K. (red.) *Mellanrummens möjligheter – studier av föränderliga landskap*. Göteborg & Stockholm: Makadam: Förlag, ss. 185-216.

- Qviström, M. (2009a). Beträktelser av undflyende landskap. Landet utanför - landskapsestetikens betydelse för den urbana människan, vol.5, ss. 30-35.
- Region Skåne (2012). Grönstruktur i Skåne – Strategier för en utvecklad grön struktur. Tillgänglig: https://utveckling.skane.se/siteassets/publikationer_dokument/gronstruktur_i_skane.pdf [2020-04-21]
- Saltzman, K. (2009). Staden emellan och vid sidan av. I: Saltzman, K. (red.) *Mellanrummens möjligheter – studier av föränderliga landskap*. Göteborg & Stockholm: Makadam, ss. 7-19
- Statistiska centralbyrån (u.å). Tätorter. Tillgänglig: <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/miljo/markanvandning/tatorter/> [2020-04-20]
- Statistiska centralbyrån (2020-02-20). Folkmängd, topp 50. Tillgänglig: <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/befolkning/befolkningens-sammansattning/befolkningsstatistik/pong/tabell-och-diagram/topplistor-kommuner/folkmangd-topp-50/> [2020-02-15]
- Statistiska centralbyrån (2015-03-03). Urbanisering - från land till stad. Tillgänglig: <https://www.scb.se/hitta-statistik/artiklar/2015/Urbanisering--fran-land-till-stad/> [2020-03-12]
- Wingren, C. (2009). Om landskapsestetikens betydelse för den urbana människan... och om den urbana människans betydelse för landet utanför staden. *Landet utanför - landskapsestetikens betydelse för den urbana människan*, vol.5, ss. 5-9.
- Wolsink, M. (2016). Sustainable city' requires 'recognition' - the example of environmental education under pressure from the compact city. *Land use policy*, vol.52, ss.174-180.